

Sygn. akt V KK 519/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Rafał Malarski

Protokolant Łukasz Biernacki

przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej del. do Prokuratury Krajowej
Bożeny Góreckiej,

w sprawie **K. G.**

w przedmiocie zadośćuczynienia i odszkodowania za niesłuszne skazanie
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 25 maja 2021 r.,

kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 maja 2019 r., sygn. akt II AKa (...),

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w S.

z dnia 29 listopada 2018 r., sygn. akt III Ko (...),

1/ uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...),

2/ zarządza zwrot opłaty od kasacji wniesionej przez wnioskodawcę.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Powiatowego w W. z dnia 18 listopada 1970 r. sygn. akt IV Kp (...) **K. G.** skazany został na karę roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności za czyn z art. 278§1 k.k. polegający na tym, że: od bliżej nieustalonego czasu do 12 marca 1970 roku na terenie powiatu (...) brał udział w związku „Świadków Jehowy”, którego istnienie, ustrój i cel pozostawało tajemnicą wobec organów państwowych.

Orzeczenie to, na skutek apelacji, wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w W. z dnia 26 kwietnia 1971r. w sprawie sygn. akt VIII Kr (...) zostało zmienione w ten sposób, że obniżono wymierzoną karę pozbawienia wolności do roku.

Wyrokiem Sądu (...) Okręgu Wojskowego z dnia 20 kwietnia 1970r. skazano wnioskodawcę na karę 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności za odmowę odbycia służby wojskowej.

Oba skazania objęte zostały wyrokiem łącznym Sądu (...) Okręgu Wojskowego z dnia 19 listopada 1971r. w sprawie So (...), którym orzeczono karę łączną 4 lat pozbawienia wolności. Karę tę wnioskodawca odbywał w okresie od 12 marca 1970r. do 8 stycznia 1973r.

Wnioskodawca później skazany został w 1975r. po raz kolejny za udział w związku Świadków Jehowy za przestępstwo z art. 278§1 w zw. z art. 60§1 k.k. na karę 2 lat pozbawienia wolności.

Wyrok w sprawie IV Kp (...) na skutek kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich został uchylony a wnioskodawca został uniewinniony wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2018r. w sprawie V KK 106/18.

Wnioskodawca K. G. wniósł o zasądzenie na jego rzecz tytułem zadośćuczynienia kwoty 1 000 000 zł oraz kwoty 1.334 zł tytułem odszkodowania za niesłuszne skazanie na karę pozbawienia wolności.

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2018r. w sprawie III Ko (...) zasądzono na rzecz wnioskodawcy kwotę 46.716zł tytułem zadośćuczynienia i kwotę 1275,78 zł tytułem odszkodowania za niesłuszne skazanie.

Orzeczenie to zaskarżone zostało apelacją pełnomocnika wnioskodawcy. W apelacji podniesiono zarzuty:

1. obraży przepisów prawa materialnego tj. art. 445§1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 w zb. z art. 552§1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, że dla

ustalenia odpowiedniego zadośćuczynienia dla wnioskodawcy należy przyjąć, iż za miarę pozbawienia wolności jako rekompensatę zasądza się średnie wynagrodzenie w gospodarce narodowej w chwili wyrokowania;

2. obraży przepisów prawa materialnego tj. art. 445§1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 w zb. z art. 552§1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i zasądzenie niewspółmiernie niskiej - w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej K. G. - kwoty zadośćuczynienia, gdy całokształt okoliczności sprawy, tj. przyczyny skazania wnioskodawcy, okoliczności aresztów obiektywnie długi okres izolacji, warunki odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym, represje, jakich doświadczył w trakcie odbywania jej, długotrwała rozłąka z rodziną, wpływ izolacji na relacje z bliskimi, zmiany, które zaszły w psychice - przemawiają za zasądzeniem dalszej kwoty zadośćuczynień

3. obrazę przepisów prawa materialnego tj. art. 445§1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 w zb. z art. 552§1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które miały wpływ na wysokość krzywdy K. G., a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, a zwłaszcza warunków, w jakich odbywał blisko 3 letnią izolację i okoliczności pozbawienia wolności wnioskodawcy, poczucia niesprawiedliwości, biernego palenia tytoniu, które nie tylko miało wpływ na samopoczucie fizyczne, ale również psychiczne, tłumienie potrzeb religijnych, których doznał za przynależność do związku „Świadkowie Jehowy”.

Podnosząc powyższe autor apelacji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie żądania wnioskodawcy w dochodzonej części, tj. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy K.G. kwoty 953.284 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 58,22 zł tytułem odszkodowania za niesłuszne skazanie.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 30 maja 2019r. w sprawie II AKa (...) zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasacje od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy i podniósł w niej zarzuty:

1) obraży przepisów prawa materialnego tj. art. 445§ 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. w zb. z art. 552§1 k.p.k. poprzez ich naruszenie i oparcie wysokości

zadośćuczynienia poprzez uwzględnienie stopy życiowej społeczeństwa, poprzez przyjęcie, iż za miesiąc pozbawienia wolności jako rekompensatę zasądza się średnie wynagrodzenie w gospodarce narodowej w chwili wyrokowania co w konsekwencji doprowadziło, przy określaniu wysokości zadośćuczynienia do podważenia kompensacyjnej funkcji zadośćuczynienia;

2) obrazy przepisów prawa materialnego tj. art. 445§1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. w zb. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i zasądzenie kwoty pieniężnej, która nie stanowi w myśl ustawy lutowej zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania wobec K. G. wyroku, gdyż jest niewspółmierna do stopnia i długości cierpień doznanych przez K. G.

Podnosząc powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna, pomimo niepoprawnego sformułowania w niej zarzutów. Oba zarzuty stanowią powtórzenie tych, które sformułowane zostały w apelacji, co czyni je skierowanymi do orzeczenia Sadu I instancji, co jest zabiegiem niedopuszczalnym w kasacji – art. 519 k.p.k. Z treści jednak uzasadnienia kasacji wynika, że intencją skarżącego było zakwestionowanie prawidłowości dokonanej kontroli odwoławczej w zakresie wskazanych zarzutów. W tej sytuacji Sąd Najwyższy zinterpretował treść zarzutów kasacyjnych jako odnoszących się do naruszenia art. 433§2 k.p.k.

Choć w niniejszej sprawie dokonano w pełni prawidłowych ustaleń w zakresie okresu w jakim skazany był pozbawiony wolności w ramach sprawy IV Kp (...), a także co do ustalenia warunków w jakich była ona odbywana, to ostateczny ich wynik w postaci wyliczenia kwoty zasądzzonego zadośćuczynienia dał rezultat jawnie niesprawiedliwy. Zasądzona bowiem z tego tytułu kwota ma co najwyżej wymiar symboliczny (w znaczeniu tego słowa używanym w uzasadnieniach wyroków Sądów obu instancji). Z pewnością zaś nie stanowi ona rzetelnej rekompensaty doznanych przez wnioskodawcę cierpień wynikających ze skazania na całkowicie bezpodstawną karę pozbawienia wolności i warunków jej odbywania.

Owa całkowita bezpodstawność wynika z faktu skazania K. G. wyłącznie za jego przekonania religijne, a więc bez jakiegokolwiek związku z czynem o

charakterze kryminalnym choćby będącego wynikiem pomyłki sądowej czy błędu ze strony organów ścigania. Podkreślić należy też, że wnioskodawca został skazany za swoje przekonania religijne pomimo tego, iż art 70 ust 1 Konstytucji PRL z 1952r. stwierdzał, że *„Polska Rzeczpospolita Ludowa zapewnia obywatelom wolność sumienia i wyznania. Kościół i inne związki wyznaniowe mogą swobodnie wypełniać swoje funkcje religijne. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych”*.

Przyjęcie zatem, że realizowanie konstytucyjnej wolności wyznania i zapewnienie swobody wypełniania swoich funkcji religijnych mogą być zredukowane poprzez art. 278§1 Kodeksu karnego z 1969r. („kto bierze udział w związku, którego istnienie, ustrój lub cel ma pozostać tajemnicą wobec organów państwowych”) w stosunku do niektórych związków religijnych stanowiło jaskrawe naruszenie prawa.

Powyższe powiązać należy z warunkami odbywania kary pozbawienia wolności przez wnioskodawcę, które Sąd I instancji uznał za związane z „ponadprzeciętnymi cierpieniami” zarówno w zakresie warunków panujących w Zakładzie Karnym w S., jak i karnego skierowania do pracy kamieniołomach (kara za rozmowę o religii wnioskodawcy).

Skoro zatem Sądy obu instancji zgodnie stanęły na stanowisku, że skazanie do którego doszło w tych warunkach było oczywiście niesłuszne, było wyłącznie represją za poglądy religijne wnioskodawcy i wyznawany przez niego system wartości, a skazanie nie miało jakiegokolwiek tła kryminalnego i skutkowało odbywaniem pozbawienia wolności w warunkach skutkujących ponadprzeciętnymi cierpieniami, to i zasądzone zadośćuczynienie powinno być ponadprzeciętne.

Tymczasem dla jego ustalenia Sądy posłużyły się miernikiem przeciętnego wynagrodzenia. Przyjęcie zaś, że owe „ponadprzeciętne cierpienia” rekompensuje kwota 8.244 zł (różnica pomiędzy zasądzoną kwotą 46 716 zł a wyliczoną kwotą podstawową 38 472 zł) wręcz razi dowolnością.

Jest to drastyczne zaniżenie kwoty zadośćuczynienia.

Dla zobrazowania powyższego wystarczy kwotę tę zestawić z jej siłą nabywczą w realiach gospodarczych dzisiejszej Polski. A ma ona stanowić sprawiedliwe zadośćuczynienie ze strony Państwa Polskiego za blisko roczny pobyt

w warunkach „ciężkiego więzienia” w tym przymusowej pracy w kamieniołomach będącej karą wymierzoną z naruszeniem przepisów ówczesnej konstytucji za konsekwentne trwanie przy prezentowanych przekonaniach religijnych.

Mając na względzie przedstawione okoliczności Sąd Najwyższy orzekł o uchyleniu zaskarżonego wyroku w części, w jakiej utrzymano nim w mocy wyrok Sądu Okręgowego w zakresie w jakim częściowo oddalono nim wniosek o zasądzenie zadośćuczynienia.

Choć w kasacji wskazano, że wyrok zaskarża wnioskodawca w całości, to nie podniesiono w nim żadnych zarzutów skierowanych przeciwko rozstrzygnięciu w zakresie zasądzenia odszkodowania. W ocenie Sądu Najwyższego ta część rozstrzygnięcia jest w pełni poprawna. Oczywistym jest też, że pełnomocnik wnioskodawcy nie miał gravamenu aby skarżyć wyrok w części w jakiej uwzględnione zostało żądanie wniosku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Odwoławczy winien raz jeszcze rozpoznać zarzuty podniesione w apelacji i przeanalizować adekwatność zasądzonej kwoty zadośćuczynienia, przede wszystkim o względy czysto sprawiedliwościowe, bacząc aby zasądzona kwota nie miała charakteru jedynie symbolicznego.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.